

یادداشت

چالش‌های ایران امروز

بهرزهادی ز نوز

نزدیک به ۴۰ سال از استقرار جمهوری اسلامی در ایران می‌گذرد. حضور مردم در انتخابات با وجود مشکلات، پشتوانه بزرگی برای ثبات نظام بوده است؛ امامت‌سفانه امروز کشور به‌طور همزمان با چالش‌های بزرگ مواجه است که در صورت بی‌توجهی بیم آن می‌رود که در آینده با تشدید مشکلات و از دست رفتن امید شاهد اعتراض باشیم. بخشی از مشکلات محصول تصمیم‌های مدیریت کشور در این دوره است. از اینرو بدون ایجاد تحول در الگوهای فکری و ساختارهای سیاسی و اقتصادی، راه برون‌رفت از بحران‌های کنونی متصور نیست.

تصویری اجمالی از

چالش‌های اساسی کشور در ۴۰ سال اخیر

جمعیت کشور ۲۳۷ برابر شده؛ اما در همین مدت میانگین رشد تولید ناخالص داخلی فقط ۱،۸۲ برابر شد. تولید سرانه کشور تنزل و سطح رفاه عمومی کاهش یافت. در این دوره ما به‌جای هموارسازی راه رشد اقتصادی بر سیاست ازدیاد جمعیت، تأمین خودکفایی و بیگانه‌هراسی تأکید کردیم و با سبقت گرفتن رشد جمعیت از رشد اقتصادی، چالش‌های جدی در بازار کار کشور بوجود آوردیم. نبود تعادل در بازار کار موجب تنزل میانگین دستمزدها و گسترش فقر شد. حقوق بیش از ۸۰ درصد نیروی کار شاغل کشور کمتر از یک میلیون و ۴۰۰ هزار تومان است. تعداد افراد تحت پوشش کمیته امداد و بهزیستی جمعا به ۸،۳ میلیون نفر می‌رسد که بیش از ۱۰ درصد جمعیت کشور است. بدلیل سوءمدیریت و فساد مالی در صندوق‌های بانزستگی و بدهی‌های معوق دولت به تأمین اجتماعی این صندوق‌ها ناباپایداری مالی مواجهند. در سال ۱۳۹۶ بودجه کمک دولت به صندوق‌ها جمعاً ۴۰ هزار میلیارد تومان بود و امسال ۵۳ هزار میلیارد تومان. تأمین اجتماعی در سال‌های آینده به‌سرنوشت صندوق‌ها دچار میشود و دولت نمی‌تواند از عهده پرداخت این تعهدات برآید. لذا در آینده چندان دور سرنوشت مستمری بگیران بطور جدی در مخاطره است

نظام بانکی بدلیل سیاست‌های نادرست در وضعیت بحرانی است؛ در اغلب بانکهای کشور، نسبت سرمایه به‌داری ناچیز، برابری موازن معمول و رشکسته، مطالبات معوق بالا و بخش زیادی از دارایی‌های بانکها در مستغلات حبس است. در همان حال گسترش فعالیت مؤسسات مالی غیرمجاز بدون رعایت اصول بانکداری و در غیاب نظارت بانک مرکزی به‌تضعیف حقوق سپرده‌گذاران و سلب اعتماد عمومی انجامیده است. اگر تدابیر لازم برای اصلاح وضعیت ترازنامه بانک‌ها اتخاذ نشود، دیر یا زود نظام مالی کشور بخش حقیقی را هم با خود به‌طور طر کود خواهد کشاند. خشکسالی دامن کشور را گرفته. هم‌راه‌هایی تدبیری در مدیریت منابع طبیعی (پارانه‌سنگین به‌نهادهای کشاورزی و آب و عدم نظارت بر استفاده از منابع طبیعی)، به‌تخریب گسترده منابع انجامیده و کشاورزان در برخی از مناطق برای اولین بار بعد از انقلاب رودرویی دستگاه‌های مسئول قرار گرفته‌اند. تبه

ایران در شاخص حکمرانی، یعنی «پاسخ‌گویی دولت»، «ثبات سیاسی»، «ثر بخشی دولت»، «کیفیت مقررات»، «حاکمیت قانون» و «فساد»، رضایت‌بخش نیست. در جامعه با شکل‌گیری انواع نهاد‌های موازی اجتماعی، فرهنگی مواجهیم. همه این نهادها از بودجه عمومی کشور آتراق می‌کنند، اما نه تعدد قانونی روشنی به پرداخت مالیات و نه در قبال دولت و جامعه شفاف و پاسخ‌گو هستند

مستقل نبودن بانک مرکزی از دولت موجب تبدیل این بانک به خزانه دولت شده است و بانک مرکزی نتوانسته به موازات فعال شدن بانکهای خصوصی نظارت مؤثری بر نظام بانکی کشور اعمال کند. بحران بانکی اخیر کشور زائیده ناتوانی دولت و بانک مرکزی در حوزه مقررات‌گذاری و اعمال نظارت بر نظام بانکی است. بخش مهمی از شرکت‌های دولتی برای رد دیون دولت به تأمین اجتماعی و صندوق‌های بانزستگی واگذار شد و بخش دیگر آن نصیب نهاد‌های نظامی و غیرنظامی شد. لذا طبقه سرمایه‌دار جدیدی در ایران شکل گرفت که ارتباط تنگاتنگی با مرکز قدرت داشت. این طبقه نه‌تنها از طریق خریداران دارایی‌های عمومی به کسب ثروت پرداخت، بلکه در بهره‌گیری از قرار دادهای دولتی و سودجویی از رانت‌گویی سبقت‌راز بخش خصوصی ربود.

جمهوری اسلامی ایران در این برهه حساس تاریخی باید یکی از دو گزینه را اتخاذ کند. ادامه سیاست‌های گذشته یا قبول و اعمال اصلاحات سخت‌بنیادین اقتصادی، اجتماعی و... با مشارکت مردم. به امید آنکه این فرصت تاریخی با ندامت‌گرازی از دست نرود و جامعه‌های پیش‌ازین متحمل خسران نشود.

نگاهی به وضعیت نرخ تورم در ماه‌های آینده

غول تورم از بطری بیرون می‌آید؟

امین قلعه‌ای، روزنامه‌نگار

کنترل نرخ تورم بزرگ‌ترین دستاورد روحانی در دولت اولش بود. دستاوردی که این روزها با افزایش شدید نرخ ارز در حال از دست رفتن است. برخی تحلیل‌گران اقتصادی بالاتر از آن چیزی می‌دانند که مرکز آمار ایران اعلام کرده است. خلاصه نتایج به دست آمده از شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران بر اساس سال پایه ۱۳۹۵=۱۳۹۵ حاکی از آن است که شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران در تیرماه ۱۳۹۷ به عدد ۱۲۶۸ رسید که نسبت به ماه قبل ۳۰۴ درصد افزایش یافت. بر این اساس، شاخص مذکور در تیرماه ۱۳۹۷ نسبت به ماه مشابه سال قبل معادل ۱۸ درصد افزایش داشته است. گفتنی است، اخیراً مرکز آمار ایران، نرخ تورم دوازده‌ماهه منتهی به تیرماه ۸۷ درصد اعلام کرد که نشان می‌دهد نرخ تورم اعلامی از سوی مراجع اعلامی مربوط به یک دوره مشابه ۱،۵ درصد اختلاف دارد. میثم موسایی، عضو هیأت علمی دانشگاه تهران، با بیان اینکه تغییرات نرخ ارز در چند ماه گذشته باعث اثرگذاری بر تعادل میان طبقات مختلف شد، اظهار کرد: این تحولات باعث شد تا ثروتمندان ثروت‌مندتر و طبقات متوسط و ضعیف، ضعیف‌تر شوند. کسانی که ماشین‌های خارجی و املاک کلان داشتند در این چندماه

توانستند ارزش پول خود را حفظ کنند و حتی از بابت آن سودهایی هم به جیب بزنند اما طبقات متوسط و آن دانشجویی که در خارج درس می‌خواند از این نوسانات دچار آسیب می‌شود.

نرخ تورم در آینده چگونه خواهد بود؟

گذشته از اینکه نرخ تورم در ماه‌های اخیر چه بوده، اینگونه به نظر می‌رسد که تورم در ماه‌های آینده باز هم روبه‌رشد خواهد بود. تیمور رحمانی در گفت‌وگو با ایلنا در مورد نرخ تورم در ماه‌های پیش رو گفت: به‌طور یقین شاهد رشد نرخ تورم در ماه‌های آینده خواهیم بود، البته نرخ آن بسته به سیاست‌های اعمال شده می‌تواند متفاوت باشد. پس اینکه نرخ تورم ۲۰ درصد باشد یا ۵۰ درصد، سیاست‌های اقتصادی آن را

واقعیت این است که ما به این سمت می‌رویم که در جامعه دو طبقه ثروتمند و فقیر داشته باشیم؛ چرا که با ادامه این وضعیت طبقات متوسط روز به روز ضعیف‌تر شده و به طبقات پایین جامعه می‌پیوندند. هر چند ممکن است به لحاظ فرهنگی ماهیت طبقه متوسطی خود را حفظ کنند اما به لحاظ اقتصادی جزو اقشار ضعیف جامعه هستند

تعیین خواهد کرد. ه نظر می‌رسد که جمع‌بندی دولت و بانک مرکزی با توجه به خصلت سیاست‌گذاری کمی‌زمان‌بر باشد، از همین روی انتظار اتخاذ سیاست اقتصادی متناسب با آن در کوتاه‌مدت وجود ندارد، اما امیدواریم در ۲ تا ۳ ماه آینده به جمع‌بندی نهایی رسیده و سیاست لازم را اجرا کنند تا از اواخر پاییز اقدام به کنترل تورم شود. این استاد دانشگاه تهران در مورد افزایش نرخ تورم تولیدکننده و تورم ۱۶ درصدی زیربخش صنعت گفت: نرخ تورم تولیدکننده مدت‌ها است که روند صعودی دارد و موضوع تازه‌ای نیست و این را اعلام می‌کند که تورم مصرف‌کننده نیز همین مسیر را طی خواهد کرد. اما اینکه زیربخش صنعت نرخ بالا را دارد تقریباً طبیعی است و تنها مختص ایران نیست، به نوعی در کل جهان شاهد افزایش قیمت محصولات پایه هستیم و ایران نیز از این روند جدا نیست. رحمانی استفاده از سیاست کوپنی در شرایط تحریمی را بعید دانست و افزود: امیدواریم که مجبور به استفاده از این سیاست نشویم و انتظار می‌رود که دولت مشکل تأمین کالا‌های اساسی مردم را برطرف کند. متأسفانه در این میان شبکه توزیع کشور اشکالات و ناکارایی‌هایی دارد که در شرایط تحریم، محدودیت و سوءاستفاده تشدید می‌شود.

واقعیت این است که ما به این سمت می‌رویم که در جامعه دو طبقه ثروتمند و فقیر داشته باشیم؛ چرا که با ادامه این وضعیت طبقات متوسط روز به روز ضعیف‌تر شده و به طبقات پایین جامعه می‌پیوندند. هر چند ممکن است به لحاظ فرهنگی ماهیت طبقه متوسطی خود را حفظ کنند اما به لحاظ اقتصادی جزو اقشار ضعیف جامعه هستند

تأثیر تورم با معیشت مردم چه خواهد بود؟

تأثیر مستقیم تورم در هر اقتصادی را می‌توان در افزایش

هزینه‌های تولید مشاهده کرد. این روزها هزینه‌های تولید در کارخانه‌های داخلی به‌خاطر افزایش قیمت مواد اولیه و کالا‌های واسطه‌ای وارداتی افزایش پیدا کرده است، که این افزایش در هزینه‌های تولید باعث افزایش قیمت تمام‌شده محصولات تولیدی در داخل کشور شده است. همین موضوع باعث شده تا به‌خاطر بالا رفتن قیمت‌ها، قدرت خرید مردم کاهش پیدا کند. واقعیت این است که ما به این سمت می‌رویم که در جامعه دو طبقه ثروتمند و فقیر داشته باشیم؛ چرا که با ادامه این وضعیت طبقات متوسط روز به روز ضعیف‌تر شده و به طبقات پایین جامعه می‌پیوندند. هر چند ممکن است به لحاظ فرهنگی ماهیت طبقه متوسطی خود را حفظ کنند اما به لحاظ اقتصادی جزو اقشار ضعیف

نرخ تورم تولیدکننده مدت‌ها است که روند صعودی دارد و موضوع تازه‌ای نیست و این را اعلام می‌کند که تورم مصرف‌کننده نیز همین مسیر را طی خواهد کرد. اما اینکه زیربخش صنعت نرخ بالا را دارد تقریباً طبیعی است و تنها مختص ایران نیست، به نوعی در کل جهان شاهد افزایش قیمت محصولات پایه هستیم و ایران نیز از این روند جدا نیست

هر متر مربع زیربنای ساختمانی در تهران حدود ۳۷ درصد رشد داشته است؛ از آنجایی که مسکن در شهرهای بزرگ یکی از اساسی‌ترین اقلام مصرفی شهروندان است به‌نظر می‌رسد که دولت برای تقویت قدرت خرید شهروندان طبقات متوسط و ضعیف باید کار خود را از مسکن آغاز کند و در اولین اقدام طرح مالیات بر خانه‌های خالی را که کن‌لم‌یکن باقی مانده است به‌اجرا آورد تا قیمت‌ها کاهش پیدا کنند.

راه حل چیست؟

اقتصاددانان برای حل معضل پیش‌رو دوره کسری را ارائه دادند، اول اصلاح نظام مالیاتی و گسترش پایه مالیاتی کشور، بر این اساس باید

کنترل نرخ تورم بزرگ‌ترین دستاورد روحانی در دولت اولش بود. دستاوردی که این روزها با افزایش شدید نرخ ارز در حال از دست رفتن است. برخی تحلیل‌گران اقتصادی نرخ تورم در ماه‌های اخیر را بسیار بالاتر از آن چیزی می‌دانند که مرکز آمار ایران اعلام کرده است

چتر نظام مالیاتی بر همه فعالیت‌های اقتصادی در کشور کشیده شود. به نحوی اولاً فعالیت‌های اقتصادی هیچ‌بنگاه اقتصادی سودآوری از پرداخت مالیات معاف نباشد و ثانیاً از کلیه فعالیت‌های سودگرا نه از خرید فروش ارز و سکه، املاک و مستغلات و حتی سود سپرده‌های بانکی مالیات اخذ شود. موسایی در این خصوص می‌گوید: «نظام مالیاتی ما باید اصلاح شود و کسانی که متخصص این حوزه هستند در صدر تصمیم‌گیری‌های این سازمان قرار بگیرند. واقعیت این است که بسیاری از مدیران و روسای این سازمان هیچ تخصصی در اقتصاد ندارند و به همین خاطر هم نمی‌توانند از سازمان امور مالیاتی به‌عنوان ابزاری برای ایجاد عدالت استفاده کنند.» راه حل دوم حذف کامل ارز دولتی و افزایش یارانه اقشار ضعیف جامعه است. البته این راه حل خودنیازمند بر خوداری از یک نظام جامع اطلاعات اقتصادی در کشور است. این روزها اخبار پراکنده ای در مورد قاچاق سوخت، دارو و مواد غذایی از کشورمان به مقصد کشورهای همسایه منتشر شده است. از سوی تجربه اختصاص ارز ۴۲۰۰ در سه ماه اخیر به خوبی نشان داده است که این روش نه تنها در کنترل قیمت‌ها مؤثر نبوده است بلکه به افزایش فساد ساختاری در فضای اقتصاد ایران دامن زده است. در روزهای نیکولاس مادرو رئیس‌جمهور ونزوئلا که کشورش با مشکلات اقتصادی مشابه اقتصاد ایران مواجه شده است، در اقدامی دیر هنگام و در حالی که نرخ تورم در این کشور به بالای یک میلیون درصد رسیده است، تصمیم به آزادسازی قیمت بنزین گرفت. در حال حاضر دولت در ایران رقمی در حدود ۲۵۰۰ تومان بابت قیمت بنزین سوسپند پرداخت می‌کند.

وزیر صنعت، معدن و تجارت:

بسته ارزی جدید ثبت سفارش را کاهش می‌دهد

وزیر صنعت، معدن و تجارت اجرای بسته جدید ارزی دولت را موجب به حداقل رساندن سودجویی‌ها دانست و پیش‌بینی کرد که میزان ثبت سفارش در این نظام جدید مالی کاهش می‌یابد و از تعداد سودجویانی که قصد داشتند به صورت گسترده ثبت سفارش انجام دهند، کاسته خواهد شد.

محمد شریعتمداری در ارتباط با تصمیم دولت مبنی بر طراحی بسته جدید ارزی به دلیل بر طرف کردن ضعف‌های بسته قبلی در بخش تولید و واردات، در پاسخ به اینکه چه سیاستی اتخاذ شده تا همانند بسته ارزی که از فروردین ماه ابلاغ شد، سودجویی برخی دلالت به بهانه‌های گرانی مواد اولیه آن هم در شرایطی که دلار ۴۲۰۰ تومانی در یافت کرده بودند و نیز افزایش قیمت توسط برخی واردکنندگان به دنبال درآمدزایی بیشتر با توجه به نیاز به نظارت بر بازار عرضه، اظهار کرد: در بسته جدید ارزی سودجویی‌ها به حداقل خواهد رسید و میزان سودجویایی که قصد داشتند به صورت گسترده ثبت سفارش انجام دهند، کاهش خواهد یافت چرا که شرایط به وجود آمده در راستای درآمدزایی نامتعارف برای آنها به صر فیه نخواهد بود.

مسیر جدید ثبت سفارش از طریق ۳ وزارتخانه

وی ادامه داد: دولت تصمیم گرفت با توجه به سودجویی‌هایی که پس از ابلاغ بسته جدید ارزی در

فروردین ماه به وجود آمد، با تصمیم‌گیری به موقع مانع از ادامه چنین اتفاقی شود و در حال حاضر مسیری را طی می‌کند که ثبت سفارش باید از سوی سه وزارتخانه صنعت، معدن و تجارت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نیز جهاد کشاورزی طی شود و بر اساس اهلیت، قیمت و تناژ واردات هر یک از دستگاه‌های اجرایی بابررسی‌های صورت گرفته و ثبت سفارش‌های قبلی شرایط را برای متقاضیان اصلی فراهم کند. وزیر صنعت، معدن و تجارت با بیان اینکه یکی از خواسته‌های مردم در انتخابات سال ۱۳۹۶ کارآمدی، شفافیت و صداقت دولت بود، خاطر نشان کرد: آنها خواستار روی کار آمدن دولتی کارآمد جهت حل مشکلاتشان بودند و امیدوار هستیم که دولت دوازدهم بتواند در تحقق چنین مسیری گام بردارد. شریعتمداری با بیان اینکه در حال حاضر ملت ایران با یک عامل برون‌زا به نام عدم قطعیت بر ادهان روبرو است، گفت: این موضوع مربوط به تمامی اقشار جامعه می‌شود و رفتار تولیدکننده، صادرکننده، واردکننده و مصرف‌کننده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اینکه طی روزها و ماه‌های آتی وضعیت اقتصادی کشور با چه سرنوشتی مواجه می‌شود، روند حرکت اقتصاد را کند می‌کند و این کند شدن موجب برهم خوردن تعادل عرضه و تقاضا می‌شود. وی افزود: وقتی که قرار است یک محصول تولید شود، نیازمند ماده اولیه است و تأخیر در ارائه ماده اولیه موجب تأخیر در تولید و عرضه می‌شود که

همه این اتفاقات قیمت جدیدی را در بازار ایجاد می‌کند که متناسفانه این اتفاق طی روزهای اخیر رخ داده است و دولت سعی کرده که شرایط را به وضعیت اولیه خود بازگرداند.

اول حذف سودجویی بعد تأمین ارز

وزیر صنعت، معدن و تجارت با بیان اینکه مراقبت‌های لازم جهت اعمال سیاست‌های جدید دولت در دستور کار است و باید کنترل‌های لازم جهت مقابله با سودجویی و رانت‌خواری صورت پذیرد، خاطر نشان کرد: قصد داریم تا جایی که مقدور است میزان سودجویی از بازار ورودی کالا حذف شود و پس از آن به مرحله تأمین ارز خواهیم رسید. وی افزود: بدنه دولت برای اعلام بسته ارزی جدید اتفاق نظر داشت و در مورد مسائلی از جمله اینکه کلیه کالا‌های ساخته شده و مواد اولیه ارز واحد بگیرند یا اینکه در مورد کالا‌های اساسی نسبت به سایر کالا‌ها به گونه‌ای متفاوت در تخصیص ارز تصمیم‌گیری شود، صحبت‌های مختلفی مطرح گردید.

نظام کنترلی برای ۶۰۰۰ کالا وجود نداشت

وزیر صنعت، معدن و تجارت با اعلام اینکه در بسته

جدید ارزی قرار بر این شده تا کالا‌های اساسی و ضروری از ۴۲۰۰ تومانی دریافت کنند و باقی کالاها از خود رادر بازار ثانویه تأمین نمایند، گفت: در بسته ارزی اول سودجویی‌هایی شکل گرفته بود و کسانی بودند که علی‌رغم دریافت ارز ۴۲۰۰ تومانی اما محصول خود را با این ارز به بازار عرضه نمی‌کردند. زمانی که تعداد اقلام و کالا‌های مربوطه نیز به ۶۰۰۰ مورد افزایش یافت مطمئن باشید نظام کنترلی وجود ندارد که بتواند تمام مسیر را از نقطه شروع تا پایان که شامل تأمین اولیه تا تولید محصول نهایی می‌شود، نظارت کنند. بنابراین چنین امکانی وجود نداشت و به همین دلیل نیز سودجویی مختلفی شکل گرفت. شریعتمداری در ادامه با بیان اینکه بسته ارزی جدید میزان ثبت سفارش را کاهش خواهد داد، اظهار کرد: شما در هر زمینه‌ای که وارد شوید، به دیوار سودجویانی بر خورد خواهید کرد اما دولت مرحله به مرحله تمهیداتی را در نظر می‌گیرد و روش‌های مختلفی را به کار خواهد گرفت تا میزان این سودجویی‌ها به میزان حداقل ممکن برسد.